

Szalai Andrea

(MTA Nyelvtudományi Intézet):

Egy kultúra-specifikus illokúcióserő-módosító pragmatikája: a feltételes átok szerepe a gábor romani diskurzusban

Az előadás egy, a romák közötti interakcióban gyakori diszkurzív forma, a feltételes átok pragmatikai szerepét vizsgálja. Amellett érvel, hogy a feltételes átkok nem csupán bizonyos beszédaktusok (pl. eskü, fogadalom) kivitelezésére szolgálnak, hanem egy gyakoribb és alapvetőbb interakciós és pragmatikai szerepet is betöltenek a romani interakcióban: a viszonyulásjelzés eszközei. E szerep egy cselekvésközpontú perspektívából, az említett diszkurzív formák beszédaktusokra gyakorolt hatásának elemzésén keresztül is vizsgálható. Innen nézve a feltételes átkok konvencionális illokúcióserő-módosító eszközöknek tekinthetők. Olyan módosítók, amelyek nem csupán a megnyilatkozás egyetlen elemét, hanem a teljes megnyilatkozást: az annak kimondásával kivitelezett beszédaktus illokúciós erejét és hatását módosítják (Sbisà, 2001). Gyakori, hogy a beszélő korábbi, például az előző fordulóban tett megnyilatkozását módosítják, ezért is fontos, hogy a diskurzus kontextusában vizsgáljuk őket. Módosítóként több tekintetben is kontextuális rugalmasság (Holmes, 1984; Wee, 2004) jellemző rájuk. 1) Egyrészt használatuk nem korlátozódik egy meghatározott beszédaktustípusra: ugyanaz a forma különféle (asszertív, direktív, expresszív stb.) aktusokat módosíthat. 2) Másrészt a legtöbb feltételesátok-formuláról elmondható, hogy különböző típusú (erősítés vagy tompítás), valamint erejű módosító stratégiák (pl. erősebb vagy gyengébb erősítés) kivitelezésére szolgálhatnak különböző kontextusokban. A fenti megállapításokat erdélyi gábor roma közösségekben végzett terepmunka során rögzített romani nyelvű interakció-részletek elemzése támasztja alá.

Kulcsszavak: viszonyulásjelzés, illokúcióserő-módosítás, kontextuális rugalmasság, átok, erdélyi gábor romák